

25.10.2020

Lakivaliokunta
LaV@eduskunta.fi

HE 7/2021 vp

Sisäministeriön lausunto hallituksen esityksestä rikoslain muuttamiseksi

Lakivaliokunta on pyytänyt sisäministeriöltä lausuntoa hallituksen esityksestä rikoslain säännösten muuttamiseksi. Esityksessä ehdotetaan, että rangaistuksen mittaamisen koventamisperusteisiin lisättäisiin maininta rikoksen tekemisestä uhrin sukupuoleen perustuvasta vaikuttimesta.

Oikeushenkilön rangaistusvastuuta törkeästä kunnianloukkauksesta ja laittomasta uhkauksesta koskeviin säännöksiin ehdotetaan lisättäväksi nimenomainen maininta tekojen tekemisestä kohteen sukupuoleen perustuvasta vaikuttimesta. Maininta sukupuolesta teon vaikuttimena lisättäisiin myös julkista kehottamista rikokseen koskevaan oikeushenkilön rangaistusvastuusäännökseen silloin, kun rikos, johon kehoitetaan tai houkutellaan, olisi törkeä kunnianloukkaus tai laitton uhkaus.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan syksyllä 2021.

Sisäministeriö lausuu seuraavaa:

Hallituksen esityksen perustelut RL 6:5.1. 4-kohdan täydentämisellä sukupuoleen kohdistuvalla vaikuttimella ovat sisäministeriön näkemyksen mukaan perusteltuja. Vaikka sukupuoli olisi mahdollista ottaa huomioon koventamisperusteena nykyisen rikoslain 6:5.1 4-kohdan säädöksessä mainittuihin vaikuttimiin rinnasteisena vaikuttimena, ei tietoa tätä koskevasta oikeuskäytännöstä ole. Ehdotetulla lisäyksellä tekojen tekemisestä kohteen sukupuoleen perustuvasta vaikuttimesta voidaan siten perustellusti odottaa olevan säännöksen tulkintaa selkeyttävä vaikutus. Sisäministeriön näkemyksen mukaan sukupuolen käyttäminen koventamisperusteena tulee olla perustelutekstin mukaisesti korkean soveltamiskynnyksen takana. Kirjaus tältä osin on tärkeä, jottei uutta koventamisperustetta käytetä väärin rikosoikeuden soveltamisalan ulkopuolelle kuuluvissa erimielisyystapauksissa vastapuolen vahingoksi.

Esitetyt muutokset tukevat hallitusohjelman tavoitteiden toteutumista ja niiden avulla turvataan tasa-arvoa sekä yhdenvertaisuutta yhteiskunnassa. Joutuminen rauhaa, kunniaa tai yksityisyyttä loukkaavan rikoksen uhriksi sukupuolesta johtuvan vaikuttimen takia on haitallista ja voi estää henkilön osallistumisen julkiseen keskusteluun. Esitetyt säädösmuutokset tukevat näiltä osin hallitusohjelman mukaisesti puuttumista nykyistä

vahvemmin järjestelmälliseen häirintään, uhkailuun ja maalittamiseen, joka uhkaa sananvapautta, viranomaistoimintaa, tutkimusta ja tiedonvälitystä.

Ulkoiseen ominaisuuteen, kuten sukupuoleen kohdistuva viha voi olla rangaistavan teon ainoa tai voimakkain vaikutin. Sukupuoli teon vaikuttimena voi aiheuttaa uhrissa vakavia pelkotiloja. Esitetty säädosmuutos korostaa sisäministeriön näkemyksen mukaan hallituksen esityksen mukaisesti niiden tekojen moitittavuutta, joiden vaikuttimena on sukupuoleen kohdistuva viha.

Sisäministeriö toteaa, että oikeushenkilön rangaistusvastuun säännösten täydentäminen samassa yhteydessä on sinänsä luontevaa, ettei puheena olevan hallituksen esityksen myötä muodostu aukkoa sääntelyyn ja näin rikoslain rangaistuksen mittaaminen säilyy sisällöltään yhdenmukaisena. Sisäministeriö nostaa esille näkemyksensä sen, ettei ratkaisu ole kuitenkaan täysin ongelmaton. Hallituksen esityksen perustelutekstissä mainitaan yksiselitteisesti, ettei oikeushenkilön rangaistusvastuun säännöksiä (RL 17:24.2. 2-k, 24:13 ja 25:10.2) ole oikeustilastojen mukaan sovellettu kertaakaan. Rikoslain viimesijaisuuden periaatteesta johtuen kaikille tehtäville muutoksille on oltava vankat perusteet. Tässä tapauksessa vankat perusteet ovat olemassa, mutta vastapainona voidaan todeta, että rikoslain rangaistussäännöksiltä odotetaan tehokkuutta. Soveltamatta jäänyttä säännöstä ei voitane pitää vaikutuksiltaan kovinkaan tehokkaana.

Kokonaisuutena arvioiden oikeushenkilön rangaistusvastuun säännösten täydentäminen on hyväksyttävissä. Tätä puoltaa erityisesti internetin ja sosiaalisen median eri sovellusten ja niitä käyttävien henkilöiden sekä tahojen lukumäärän kasvaminen. Sovellusten ja käyttäjien määrät ovat suoraan verrannollisia tavoitettavissa olevan yleisön määrän kasvuun. Loppupäätelmänä on esimerkiksi laittomalla uhkauksella, kunnianloukkauksella tai julkisella kehottamisella rikokseen aiheutettavan oikeudenloukkauksen merkittävyyden kasvu. Mikäli oikeushenkilö on toiminnallaan tai laiminlyönnillään edistänyt edellä mainittujen rikosten toteutumista, rangaistusvastuun tulisi olla tasapainossa tämän kanssa.

Sisäministeriön kannan mukaan vaihtoehtona esitetty sukupuolittuneen vihapuheen torjunnan jättäminen tietotekniikkayritysten, palvelun tarjoajien ja verkkoalustojen käytäntönsäntöjen varaan ei liene yksinään riittävä ratkaisu. Tämä edellyttäisi edellä mainituilta toimijoilta huomattavia pitkäkestoisia investointeja. Näitä ei todennäköisesti synny ilman taloudellisten seuraamusten pelkoa sekä liiketoiminnan kannattavuuden parantumista ja kilpailuetua. Lisäksi tämä vaihtoehto todennäköisesti pahentaisi ristiriitaa siitä, että liiketoiminnallisten periaatteiden nojalla toimivat tahot käytännössä toimisivat sanan- ja ilmaisunvapauden vartijoina.

Ehdotetut säädosmuutokset aiheuttavat poliisissa koulutustarvetta, jotta uutta sukupuoleen perustuvaa koventamisperustetta osataan soveltaa käytännön työssä. Sisäministeriö on julkaissut 2021 vuonna poliiseille ja sidosryhmille oppaan ”Hyvät käytännöt vihatekojen tunnistamisessa ja ennalta estämisessä”, jonka myötä tulevaan laintilaan on jo osittain vaurauduttu. Tämän lisäksi säädosmuutos vaatii myös tarkemmin juuri esitettyihin muutoksiin suunnattua koulutusta, jotta koventamisperusteen

soveltamisen käsillä olo tunnistetaan poliisityössä mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Sisäministeriön näkemyksen mukaan koulutustarve koskettaa ainakin poliisin valvonta- ja hälytystehtävissä, rikostorjunnan tehtävissä sekä ennalta estävissä työtehtävissä työskenteleviä henkilöitä.

Sisäministeriö toteaa myös, että vaikka rangaistuksen ala ei todennäköisesti muuttuisi merkittävästi, muutos tulee todennäköisesti lisäämään poliisille ilmoitettujen rikosten määrää jonkin verran, sillä kyseessä on uusi koventamisperuste, jolla lakia halutaan selventää. Kasvun määrää on vaikea arvioida. Sisäministeriö toteaa lisäksi, ettei sukupuoleen perustuvan vaikuttimen selvittäminen esitutkinnassa ole yksinkertaista ja se tulee edellyttämään aktiivisia tutkintatoimenpiteitä erityisesti niissä tapauksissa, joissa rikos on tapahtunut sähköisellä alustalla tai tietoverkossa. Sukupuoleen perustuvan vihamotiivin toteen näyttäminen voi käytännössä olla hankalaa.

Sisäministeriö suhtautuu esitykseen myönteisesti. Muilta osin sisäministeriöllä ei ole lausuttavaa.

Poliisitarkastaja

Arto Hietanen

Jakelu

Lakivaliokunta

Tiedoksi

Sisäministeri Ohisalo
Kansliapäällikkö Pimiä
Johtava asiantuntija Lindstedt
Valtiosihteeri Koskela
Erityisavustaja Kerman
Johdon sihteerit
Osastopäällikkö Vuori
Poliisijohtaja Gerkman
oikeus.sm@govsec.fi